

20 aastat Tõstamaa valda

Tõstamaa Ümled

ERI

Nr. 5 (187) / juuni 2012

Tõstamaa valla ajaleht

Armastatud koduvallale mõeldes

17. juunil 2012 möödub 20 aastat Tõstamaa valla omavalitsusliku staatuse taaskehkestamisest. Ajaloos on see lühike aeg kuid samas on kaksikümmend aastat tagasi sündinud lapsed tänaseks lõpetanud keskkooli, õpivad kõrgkoolis või astuvad samme juba iseseisval töomeheteel.

Olles tolleaegse volikogu liikmena valla moodustamise juures, võin tagasivaatena öelda, et olime algul küll idealistlikumad, kuid elu on läinud nii, nagu kogu Eesti ja ka Tõstamaa valla inimesed on seda kujundada osanud niipalju kui olud on võimaldanud. Ajaloost teame, et iseseisvuse taastamine võib minna palju halvemini. Kindlasti on neid, kes väidavad, et teha oleks tulnud hoopis teisiti, kuid tegemise juures neid tarku kohal polnud.

Eesti inimesed on valimistel järjekindlalt toetanud madalate maksude pooldajaid, see tähendab ka omavalitsuse õhukest rahakotti ja seda, et madalate maksude arvelt peaks igapäevase rohkem raha kätte jääma, mille arvelt siis teenuste eest makstakse. Paraku tunnetame, et osa inimesi ootab, nagu peaks vald pea kõik nende mured lahendama.

Osa inimesi räägib, et vallad ei saa oma asjadega hakkama, teenuste kvaliteet on madal, vaja oleks haldus- ja haridusreformi jne ja hakkame kohe tegema. Tõstamaa jaoks tähendaks see juhtimist kuskilt kaugemalt. Kuid mina ei ole küll kindel, et kaugelt juhtimine annab kokkuvõtte või on tulemuslikum võrreldes sellega kui kohaliku elu korraldavad Tõstamaa inimesed ise. Näitena asub reformide tulemusena Audru-Tõstamaa-Varbla kandi metsade haldamine Vändras, osa asju Tallinnas.

Püüdes mõned aastad tagasi ühele kohaliku pargiga seotud küsimusele vastust saada, läks algul pisut aega täpsustamiseks, kas Tõstamaa asub Lääne- või Pärnumaal. See ei takistanud aga ametnikul täpselt ütlemast, mida me siin teha võime ja mida mitte, samas ei lahendanud see mingilgi määral meie probleemi.

See ei tähenda, et ümberkorraldusi pole üldse vaja. Nüüd juba ligemale kümmekond aastat tagasi tegime muutused valla hariduskorralduses. Kuigi need tekitasid suletavate koolide töötajates suurt vastuseisu, tähendanuks nende tegematajätmine seda, et meil poleks tänasel kujul Tõstamaa mõisakeskkooli ja lasteaeda, vallasisene õpilastransport oleks tunduvalt kehvem ja rahapuudus

nii hariduses kui omavalitsuse tegevuse teistes valdkondades tunduvalt suurem. Kaalusime neid otsuseid põhjalikult, püüdsime leida lahendused tekkida võivate probleemidele, saavutasime konsensuse.

Omavalitsusel tuleb täita seadustega pandud ülesanded kuid reeglina kõigi ülesannete soovide kohaseks täitmiseks puuduvad piisavad vahendid. Tagasivaatena võime siiski nii mõnegi tegemise üle rõõmu tunda. Olgu siinkohal toodud mõned neist.

Juba möödunud sajandi neljakümnendatel on kirjasõnas mainitud, et Tõstamaa mõisakool vajab remonti. 1996-2004 teostati kapitaalremont ja täna on meil kasutada riigi üks kaunemaid mõisakoole. Kuid tähtsam välistest kestast on sisu ja täna näitavad tulemused, et kes ise soovib, saab Tõstamaa koolist hea hariduse. Lisaks osaleb kool aktiivselt rahvusvahelistes projektides, on õpilaskoduvõimalus, turismi- ja autoõpe, head spordivõimalused, huvitegevus jne. Tegutseb muuseum, mõisa kasutakse palju erinevate seminaride, spordivõistluste ja muude ürituste korraldamiseks. Traditsioonilised on mõisakontserdid ja möödunud aastane „Pruutide kool“ tegi Tõstamaast ka laiemalt tuntud etendustekoha.

Valla algusaastatel valmistas palju peavalu kommunaalmajandus. Täna on suudetud säilitada kortermajade jaoks optimaalseim kaugküttesüsteem, rekonstrueeritud ja kohalikule taastuvküttele üle viidud kokkuvajumise äärel olnud katlamaja, muudetud kaasaegseks soojatranspordikütetehaseks. Kütte hind on teadaolevalt üks Pärnumaa odavamaid. Loodetavasti on aktiviseerumas ka elanikud ise, üks korteriühistu on oma

maja juba renoveeritud. Kui aastaid oli Tõstamaa veele iseloomulik väävelvesiniku lõhn, siis nüüd tuleb uuest pumbajaamast puhas ja lõhnatu vesi. Samas SuFel tegevust jätkub Tõhela ja Pootsi vee-süsteemide uuendamisel.

Kunagi sai planeeringuga ette nähtud üldkasutatavad puhkekohad ja vaadates, kuidas mõnel pool ei pääse üldse randa, on Lindi, Sutiranna, Kastna, Ermistu ja Tõhela puhkekohtade kavandamine tekitanud palju positiivseid emotsioone nii kohalikes kui meie külalistes.

Olgu siinkohal tooduda ainult need kolm tegvust, minu hinnangul on valla projektialane tegevus olnud suhteliselt edukas. Projektide toel on uuendatud rahvamajad nii Tõstamaal kui Tõhelas, rajatud noortekeskus, korraldatud lasteaeda ja hooldekodu, remonditud raamatukogud, parandatud teid, korraldatud jäätmemajandus, parandatud heakorda, rajatud käsitöökool jne. Eraldi väljatoomist väärib Manija saar, kuhu väikesaarena ja Kihnu kultuuriruumi osana on olnud võimalik taotleda vahendeid nii väikesaarte kui Kihnu programmi ja selle tulemusena on muretsenud uus liinipaad ja hõljuk, korraldatud sadam, remonditud teed ja saarekeskus.

Inimestele annab tööd ja tulu ettevõtlus. Täna Eestis on ettevõtlusvabadus suur, ka tingimused peaksid olema soodsad, paraku ei ole maaoludes ettevõtluse olukord kiita. Võib-olla on üks põhjusi selles, et kui paljudel elualadel on meil väga pikk kogemus ja traditsioonid, siis ettevõtluses on see vaid paarikümneaastane. Seda enam väärivad tunnust

tust need hinnanguliselt kolmveerandsada ettevõtjat, kes annavad meie vallas tööd nii endale kui teistele. Valla algusaastast kuni tänaseni tegutsevad ehitusfirma Mändel, kauplused Sauli äri ja PMÜ kauplus, Jaani äri, motell Maria ja taludest Taltsi, Viruna, Sillametsa ja Tohuri-Andrese.

Uusi võimalusi on pakkumas kodanikuühiskonna areng. Ka Tõstamaa vallas tegutsevad külaseltsid Tõhelas, Kastnas, Selistes, Pootsis, Kavarus ja Manijas. Ehitatakse külakeskusi, korraldatakse avaliku kasutusega objekte, korraldatakse üritusi. Pikk on külakoosolekute traditsioon. Tõstamaa vald on püüdnud seltside ettevõtmisi toetada ja ühise tunnustusega sellise tegevuse eest anti Tõstamaa vallale mõned aastad tagasi kodanikuühiskonna arendaja aasta tegija tiitel.

Ühistunde tekkimisel on väga tähtis ühisüritused ja kultuurielu. Traditsioonilised on vallapäevad, Pootsi laul, laste lauluvõistlus, RäämeWest, kadrikarneval, Tõhela, Kastna, Seliste ja Manija külapäevad. Spordiklubi korraldab traditsioonilised Tõstamaa jooksu, Jüriöö jooksu, mälumängusarja, võrkpalliturniiri ja rannavollesarja.

Valla näo kujundavad inimesed. Kui on ettevõtlikke inimesi, on kõik võimalik. Kuidas võiks välja näha Tõstamaa tulevik? See sõltub eeskätt tõstamaalastest, milliseid valikuid tehakse, kui palju ollakse valmis panustama, kui aktiivsed ollakse, milliseid tõekspidamisi õpetatakse oma lastele, kui palju lastakse end ahvatleda linnatuledest jne. Mina optimistina olen optimistlik. Tundkem rõõmu valla sünnipäevast ja oma senistest kordaminekutest.

Toomas Rõhu,
vallavanem

Tõstamaa vald sai valla õigused 17. juunil 1992. aastal. Selle kohta on vallavalitsuses olemas tunnistus tollase ülemnõukogu esimehe Arnold Rüütli allkirjaga.

20 aastat on valla elus küllaltki pikk aeg, kuid selle aja jooksul on Tõstamaa valda juhtinud ainult kaks vallavanemat ja kaks volikogu esimeest. Kui vald sai omavalitsuse staatuse, oli seaduse järgi vallavanem ka volikogu esimees. Tollane vallavanem-volikogu esimees Endel Tõnisson sai selle tööga hästi hakkama. Tõstamaa vallale koostati arengukava, samuti valla põhimäärus. Ilma nende dokumentideta valla staatust ei oleks antud.

Alates 1993. aastast vastu võetud kohaliku omavalitsuse korralduse seadusega vallavolikogu esimehe ja vallavanema koht lahutati ning sellest ajast tegutsevad valla juhtidena volikogu esimees ja vallavanem. Volikogu esimeheks sai 1993. aasta valimiste järgselt Heino Tamm, keda valiti volikogu esimehe kohale viis koosseisu järjest kuni 2009. aastani.

2009. aasta valimistest kuni tänaseni tegutseb volikogu esimehena Janek Jaansoo. Vallavanemaks oli 1997. aastani Endel Tõnisson, tema järglaseks sai Toomas Rõhu, kes on sellesse ametisse valitud tänaseni. Vallavanemad on kandideerinud ka kohalikel valimistel ning kogunud seal kõige enam hääli, see näitab rahva usaldust. Kui volikogu ja vallavalitsus teevad koostööd, laabub kõik hästi. Meil on seni hästi läinud ja kodusõda ei ole peetud.

Volikogu on püüdnud lahendada valla probleeme vastavalt oma võimalustele. Vanu protokolle sirvides torkas silma, et algusaastatel tuli volikogul vastu võtta palju maakorraldust puudutavaid, põllumajandusreformi ning eluruumide erastamisega seotud otsuseid ja väljastada ettevõtetele asutamislubasid.

1992. aastal anti asutamisluba aktsiaseltsidele Motel Maria ning Sauli Äri ja osahingule Männikuste, kes väikeste nimemuutustega tegutsevad tänaseni. Põllumajanduslikud osahingud ning teised reformitud varade baasil moodustatud ettevõtted on tegevuse lõpetanud. 1993. aastal anti volikogu poolt asutamisluba Tõstamaa Lusti ja Lõbuseltsile ning Tõstamaa Spordiklubile, kes samuti praegu veel tegutsevad.

Tõstamaa Ühismajandi aktiga 28.08.1992.a. nr 1 anti vastmoodustatud vallale üle elamumajandus.

>> järgneb pöördel

EELARVE
Valla rahakoti suurus ja sellega seonduv 1992-2012
Eelarve maht kokku (tuh eurot)

1992	73,4
1997	641,4
2002	1 065,7
2007	1 467,5
2012	1 267,3

Tulumaks

1992	23,40
1997	93,70
2002	162,90
2007	396,30
2012	500,00

Maamaks

1992	-
1997	46,50
2002	84,60
2007	89,50
2012	83,00

Asutused/kulukohad
1992

- 3 kooli: Tõstamaa KK, Pootsi PK ja Tõhela AK
- 2 lasteaeda: Tõstamaa ja Tõhela

- 3 raamatukogu: Tõstamaa, Pootsi ja Tõhela
- 2 rahvamaja: Tõstamaa ja Tõhela

- 5 kalmistut: Tõstamaa, Tõhela, Kastna, Kõpu, Selste
- vallavalitsus: vallavanem, vallasekretär, raamatupidaja ja koristaja

Vahepealsetel aastatel on Tõstamaa Vallavalitsuse alluvuses olnud Päästeamet ja Muna-laiu sadam.

2012

- 1 kool: Tõstamaa KK
- 1 lasteaed: Tõstamaa
- 3 raamatukogu: Tõstamaa, Pootsi ja Tõhela
- 1 rahvamaja: Tõstamaa sport: Tõstamaa Spordiklubi
- 5 kalmistut: Tõstamaa, Tõhela, Kastna, Kõpu, Selste
- veetransport: liinipaati "Mann" ja hõljuk
- 2 bussi: Volvo Vest ja Ford Transit õpilasringideks ja teisteks sõitudeks
- jäätmepunkt: Tõstamaal
- tervishoid: perearstikeskus ja taastusravi
- tänavavalgustus: Tõstamaal, Tõhelas, Pootsis
- vallateed: 121,9 km
- sotsiaal: sotsiaaltoetused ja toimetulekutoetused
- vallavalitsus: vallavanem, abivallavanem, vallasekretär, sekretär-asjaajaja, ehituspetsialist, 2 raamatupidajat, maanõunik, sotsiaaltöötaja, keskkonna- ja arendusnõunik ja koristaja
- vallavolikogu: 9 liiget
- vallale kuuluvad osaühingud: SuFe OÜ ja Tõstamaa Sadam OÜ
- vallale kuuluvad sihtasutused: Tõstamaa Mõis SA, Tõstamaa Korrakaitse SA, Tõstamaa Hooldekodu SA
- valla osalused: Pärnumaa Omavalitsuste Liit, Pärnu Lahe Partnerluskogu, Kihnu Väina Merepark SA, Liivi Lahe Kalandanduskogu MTÜ, Võidu Sadam MTÜ
- vald on toetanud: Tõhela Külaselts MTÜ, Kastna Külaselts MTÜ, Seliste Selts MTÜ, Kavaru Külaselts

Tõstamaa rahvamajas saab vaadata Toomas Miti näitust "20 pilti 20 aastast"

<< algus pöördel

Samuti ka veemajandus, kanalisatsioonimajandus, tsentraalkatlamaja, saun ja teed ning Kastna rahvamaja, Kastna koolimaja, tänavavalgustus ja tuletõrjeauto.

Tõstamaa lasteaed ja rahvamaja olid üle antud juba külanõukogu ajal 1991. Raamatukogude üleandmine toimus maavanema korraldusega 11.02.1991 nr 24. Koolid anti üle 01.01.1992.a.

Varade haldamiseks moodustas volikogu vallaettevõtteid, kes 1997. aasta seadusemuudatuse alusel tuli ümber kujundada, kas äriühinguteks või vallavalitsuse hallatavateks asutusteks. Selle tulemusel liideti vallavalitsuse raamatupidamisega rahvamajade, koolide, raamatukogude ja hooldekodu arvepidamine. Äriühinguna jätkas OÜ SuFe.

Protokollidest selgub, et probleem üürivõlglastega, keda volikogu ärvardas kohtuga oli 18.09.1992 asutatud kommunaaliga tegeleva munitsipaaltegevõtte VASSA, alates 1997. aastast osatühing SuFe, juba 20 aastat tagasi ja see kestab ilmselt tänaseni.

6. novembri 1992. aasta otsusega astuti Pärnumaa Omavalitsuste Liidu liikmeks. Vallapoolseks esindajaks määrati vallavanem. Omavalitsuste liidu koosseisu kuulub Tõstamaa vald ka täna.

05.02.1993. aasta volikogu istungil arutati Varbla valla arenduskeskuse poolt tehtud ettepanekut ehitada Vaiste lahte jahisadam. Sadama pidi ehitama riigiettevõtte Tallinna Sadam. Tulevase sadama haldamiseks plaaniti Tõstamaa ja Varbla valla poolt moodustada võrdse osalusega ettevõtte. Sadam jäi siiski ehitamata.

5. mai 1993. aasta istungil tuli volikogul arutada Tõstamaa kolhoosi reformikomisjoni peale esitatud kaebust, kus väideti, et on tehtud salastatud korras vara jaotamist. Kaebust oli lahendama tulnud Arno Rajandi Pärnu maavalitsusest, kes leidis, et on olemas ajalehe kuulutused ning seetõttu on kaebus alusetu. Reformikomisjoni töö võis jätkuda. Tõstamaa reformikomisjoni töö lõpetati volikogu otsusega 27. detsembril 1996, Tõhela ja Seliste oma 31. jaanuaril 1997.

1994. aastal alustati eluruumide erastamisega, määrati erasta-

mispiirkondade tsoonikoefitsendid, kinnitati erastamisele kuuluvate eluruumide nimekirjad, nimetati erastamiskorraldajaks Mare Pärna ja hindajaks Ain Tilk. Elamute hindamiseks moodustati kolmeliikmeline komisjon. Eluruumide erastamine jõudis lõpule 2003. aastal.

1994. aastal võeti valla munitsipaalomandisse Tõstamaa haigla, mille baasil moodustati vallaettevõtte Tõstamaa tervisekeskus, Tõstamaa hooldekodu ja Tõstamaa hambaravi ning anti eramandisse Tõstamaa apteek. Praeguseks on alles jäänud hooldekodu ja tervisekeskus, kes tegutsevad isesisvate äriühingutena.

Palju aega ja vaeva nõudis Pootsi mõisahoonde õigustatud subjektidele tagastamise vaidlus, kus vald jäi kaotajaks, kuid võitis sellega, et sai koolimajaks remontida endise internaadihoonde. Pootsi mõisahoonde seisab omanike poolt mahajäetuna praeguseni.

1995. aastal alustati valla üldplaneeringu koostamist. 19. märtsi 1997.a. otsusega moodustati uus koordineerimiskomisjon, kuhu kuulusid: Jaak Valgevälgi, Maire Blasen, Leino Blasen, Toomas Rõhu, Heino Tamm ja Valvo Volgerad. Üldplaneeringu koostamise jätk jätkus 2008.a.

Kordaminekute kõrval nagu Tõstamaa mõisa renoveerimine, Tõhela rahvamaja, Pootsi koolimaja, aleviku katlamaja, lasteaia, Manija külakeskuse remont jne. on ette tulnud ka möödapääsmatuid ettevõtmisi, mis rahvale ei meeldinud. Tuli anda nõusolek Tõhela algkooli ja Pootsi põhikooli sulgemiseks, kuna nende pidamine ei olnud vallale õpilaste vähesuse tõttu majanduslikult mõistlik.

1993. aastal vastu võetud kohaliku omavalitsuse korralduse seadusega pandi omavalitsusüksuse ülesandeks korraldada antud vallas sotsiaalabi ja -teenuseid, vanurite hoolekannet, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, territoriaalplaneerimist, vallasest ühistransporti ning valla teede ja tänavate korrashoidu, juhul kui need ülesanded ei ole seadusega antud kellegi teise täita. Korraldada antud vallas koolieelsete lasteasutuste, alg-, põhi-, keskkoolide, raamatukogude, rahvamajade,

muuseumide, spordibaaside, turva- ja hooldekodude, tervishoiuasutuste ning teiste kohalike asutuste ülalpidamist, juhul kui need on omavalitsusüksuse omanduses. Lisaks eelnevale otsustab ja korraldab omavalitsusüksus neid kohaliku elu küsimusi, mis on talle pandud teiste seadustega, mis ei ole seadusega antud kellegi teise otsustada ja korraldada, täidab riiklike kohustusi, mis on talle pandud seadusega, mis tulenevad selleks volitatud riigiorgani ja antud volikogu vahelisest lepingust.

Kõiki seadusega pandud ülesandeid on Tõstamaa vallavolikogu 20. aasta jooksul täitnud, andes selleks välja hulgaliselt määrusi ja võtnud vastu otsuseid.

Vallavalitsused on aegade jooksul moodustatud põhimõttel, et seal oleksid esindatud kõigi töövõimekondade spetsialistid, mis peaks tagama parima otsustamise kvaliteedi. Istungid on toimunud reeglina üks kord nädalas, vahel ka harvemini.

Vallavalitsus on pidanud välja andma maareformi seadusest tulenevalt maade tagastamise ja kompenseerimisega seotud korraldused, samuti muud varade erastamist puudutavad aktid. Nende

ettevalmistamisega tegeles valla moodustamisest alates maanõunik Heino Laanemets, kes lahkus töölt 2002. aastal ja 1993. aastal ametisse asunud maakorraldaja Helle Vahemäe, hiljem maanõunik. Kui arvestada suurt dokumentide hulka, mis selles valdkonnas on tulnud vastu võtta, saab kohutahendit kokku lugeda ainult ühe kae sõrmedel. See peaks olema hea tulemus.

Valla algusaastatel ei olnud sotsiaalametniku kohta ette nähtud, praegu ei kujutagi ette, kuidas saaks ilma temata hakkama. Sotsiaaltöötaja juures käib palju hädalisi ja vallavalitsus on püüdnud abivajajaid ka võimaluste piires toetada. Enamasti igal istungil tuleb lahendada sotsiaalvaldkonna probleeme.

Suur osa vallavalitsuse poolt välja antud korraldustest on seotud ehitustegevusega. Projekteerimistingimuste, ehituslubade, kasutuslubade ja kaarelubade väljastamisega. Eriti on ehitustegevus elavnenud viimastel aastatel. Palju on ehitisi seoses tehnovõrkude uuendamisega.

1997. aastal võeti ametisse arendus- ja keskkonnatöötaja, kelle ülesandeks sai planeeringu-

Tänu sädeinimestele aitab projektiraha edukalt are

Tänapäeval räägitakse palju projektidest. Mis siis need projektid on ja miks need üldse head on?

Nii nagu iga inimese rahakotis, on ka valla rahakotis kasutada piiratud kogus raha. Täita tuleb seadustega pandud kohustused hariduse, sotsiaalkaitseks, kultuuri, üldmajandamise jne valdkondades. Mis sellest kohustuslikest kulutustest üle jääb, saab kasutada investeeringuteks. Raha investeeringuteks jääb kordades vähem kui vaja oleks.

Siinkohal tulevad vallale appi erinevad toetused. Et toetust saada, tuleb kirjutada projekt, milles on tõeselt kirjeldatud, mida ja milleks kavandatakse, kuidas see ellu viiakse ja kui palju inimesi sellest kasu saab. Enamasti on toetusvõimalus antakse toetust 50-85% ulatuses projekti kogumaksumusest ja ülejäänud peab moodustama vallapoolne omafinantseering.

Viimase 10. aasta jooksul on pandud erinevatesse projektidesse raha ca 1,1 miljonit eurot, tuues seeläbi valda ligi 4 miljoni

euro väärtuses investeeringuid. Parandatud on joogivee varustust ja kanalisatsiooni, on rajatud noortekekeskus, renoveeritud lasteaed, ostetud hõljuk, rajatud puhkeobjekte, korrastatud jäätmemajandust, korrastatud Tõstamaa mõis, parandatud hooldekodu ja rahvamaja, tehtud erinevaid koolitusi ja üritusi jne.

Võrreldes veel aastatuhande algusega on vallas projektide kaudu investeerimine tänaseks kümnekordistunud. Toetuste osakaal teostatud projektides on jäänud keskelt läbi 70-80% vahet ja vald on enamasti pidanud ise maksma 20-30%. Peamiselt on toetust saanud Keskkonnain-

vesteeringute Keskuselt (KIK), Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusest (EAS), Hasartmaku nõukogult ja viimastel aastatel ka Pärnu Lahe Partnerluskogult.

Projektide kirjutamine on jagunenud vallas üldiselt väga erinevate inimeste vahel. Sellega on tegelenud abivallavanem, kooli direktor, projektijuht, vallavanem, kultuurijuht, arendus- ja keskkonnatöötaja ja teised aktiivsed inimesed.

Toetuste saamine on muutunud viimastel aastatel üldiselt raskemaks, kuna „sõel on läinud tihedamaks“. Käesoleval aastal on pooleli viie toetust saanud projekti teostamine. Neli projekti ootavad rahastamise otsust.

Arendustegevus ja planeeringud

Et inimene ja loodus või inimene ja inimene omavahel konflikti ei läheks on vaja ehituslikku tegevust planeerida. Planeerimise tulemus on planeering kui dokument, mis peab lahendama kõik olulised küsimused. Planeeringud jagunevad nelja klassi, milleks on üleriigiline planeering, maakon-

naplaneering, valla või linna üldplaneering ja detailplaneering.

Tõstamaa valla arenduse võimalused, suundumused, ehitustingimused jms on toodud Tõstamaa valla üldplaneeringus, mis kehtestati 2008. aastal. Tänu üldplaneeringu olemasolule on arenduse valdkonnas paljud küsimused muutunud tunduvalt arusaadavamaks ja oht konfliktsete situatsioonide tekkimiseks on vähenenud. On näha, et üldplaneeringus toodust peetakse lugu ja üldiselt seda järgitakse. Tegelikult muudab see ka arendaja jaoks asjaajamise kergemaks, kuna tal on selge pilt, mida võib ja mida ei.

Käesoleval aastal on teostamisel Manija saare teemaplaneering, mis täpsustab Tõstamaa valla üldplaneeringut Manija saare osas. Teemaplaneering algatati eesmärgil kujundada Manija saare ruumilise arengu põhimõtted, tagades võimalikult paljude saare elanike ja maaomanike vajadusi ning huvisid arvestavad tingimused tasakaalustatud arengu, loodushoiu, maade kasutamiseks ja ehitamiseks.

te, jäätmekäitluse, keskkonda ja arengut puudutavate dokumentide ettevalmistamine ning probleemide lahendamine.

Vallakantselei, kuhu kuulub valla moodustamisest alates vallasekretär ja praeguse ametinimetusega sekretär –registripidaja, varem sekretär asjaajaja, ülesanneteks on olnud eelnõude ettevalmistamine volikogu ja vallavalitsuse istungiteks, volikogu ja vallavalitsuse istungite protokollimine, vastuvõetud aktide vormistamine, valla õigusaktide avalikustamine, valla õigusaktide väljavõtete ja koopiade edastamine, posti vastuvõtmine, registreerimine, edastamine ja säilitamine, volikogu ning vallavalitsuse kirjavahetuse teostamine, õiendite ja tõendite väljastamine, valla elanike registri pidamine, perekonnaseisualaste dokumentide vormistamine, notariaaltoimingute tegemine seaduses ettenähtud korras ja pädevuses, personalitöö, majandustegevuse registri kannete tegemine, arhiivitöö, telefonikõnedele vastamine, vallale saadetud e-mailide edastamine asjaosalistele, dokumendiregistri pidamine jne.

Eve Sahtel, vallasekretär

Aastate jooksul on asjaajamises ja töötajamistes palju muutunud. Dokumentide hulk on oluliselt suurenenud. Registrid, mida algaastatel tuli pidada paberikandjal on nüüd elektroonilised ja võimaldavad vajalikku dokumenti kiiresti leida. Samuti saab valla kodulehel volikogu ja vallavalitsuse otsustega tutvuda ning vajadusel teabenõuet esitada.

Kui meenutada möödunud aegu, siis esimene arvuti soetati vallale 1993. aasta valimiste eel. Valijate nimekirja väljatrükiga nägime siis parasjagu vaeva, enne kui see nõuetekohaselt paberile sai. Praeguseks on arvuti iga ametniku esmane töövahend, ilma milleta ei oskakski toime tulla. Esimest faksiaparaati ja paljundusmasinat kohtlesime väga suure ettevaatusega, kartes oskamatuselt midagi ära rikkuda. Lausa arusaamatu oli, kuidas masinasse torgatud kiri juba hetke pärast Jaapanisse jõudis ja sealt vastus tagasi saadeti. Täna seaks päevaks on faksi saatmine juba ajalugu ja selle on asendanud suuresti e-kirjade saatmine.

Külanõukogul puudusid vahendid ruumide remondiks ja seetõttu oli vallavalitsusel algul kasutada ainult kolm ruumi. Suurem tuba kantselei ja raamatupidaja tarbeks, väike vallavanemale ja hämar fuajee istungite pidamiseks. Kui raamatukogu majast välja kolis, läks ruumide osas lahendamaks, kuid maanõuniku vastuvõtule pääses siiski maja teisest küljest, lagunenud esiku kaudu. Mõni maade tagastamist vormistama tulnud väliseestlase isegi kõhkles sisene misel. Vett ja kanalisatsiooni majas ei olnud. Talvel tuli koristajal kütta mitut suurt ahju.

Peale 1997. aastal alustatud põhjalikumat kapitaalremonti said ametnikud endale hubased tööruumid. Praeguseks on kabinettidesse soetatud tänapäevane mööbel ja kontoritehnika.

Vallavalitsus on püüdnud tagada vallaelu parima toimimise. Võtnud vastu otsused pärast igakülget põhjalikku kaalumist, juhtinud valla arengut vastavalt valla arengukavale ja eelarve võimaluste piires.

Ehitustegevus valla teisel kümnendil

1991. aastal kehtestati Eesti Vabariigis ehitusseadusega kord ehitustegevuse põhialusteks ja arvestuse pidamisest ehitustegevuse üle.

Ehitusseadust on mitmel korral muudetud. Sujuvalt on riik delegerinud riikliku ehitusjärelvalve ülesanded omavalitsusele, kes omakorda koordineerib ehitusalade planeerimisest vastavalt kehtestatud Tõstamaa valla üldplaneeringuga ja ehitusseadusega.

Alates 2004. aastast korraldavad omavalitsused riikliku ehitusregistri pidamist oma valla territooriumil.

Riikliku ehitusregistri andmete põhjal saab ülevaate Tõstamaa vallas toimuvast ehitustegevusest, sest seda iseloomustavad Tõstamaa Vallavalitsuse korraldusega väljastatud ehituslubade arv, mille hulka kuuluvad ka väiksemahuliste tööde puhul väljastatud kirjalikud nõusolekud ehitamiseks ja ehituslubade järgi valminud ehitustele antud kasutuslubade arv.

Väljastatud ehituslubade ja kasutuslubade maht näitab, et Tõstamaa vallas on ehitustegevus suurenenud. Analüüsides ehituslubade sisu selgub, et on kasvanud valla rahva ettevõtlikkus riiklikest fondidest toetuste taotlemisel ja samuti Eesti Energia ettevõtete eraldised elektrivõrkude kaasajastamisel.

Märkimisväärselt on laiendanud oma tegevust ning kaasajastanud oma hooned OÜ Tõhela Farmid ja OÜ Maria talu. Realiseerimisel on eraomandis olevate puhkekomplekside rajamine Tõhela järve äärde. Neist kaugemale on jõudnud OÜ William, kelle poolt on lõpetamisel kuue puhkemaja ehitus.

Hea näide on OÜ Cotze poolt renoveeritud ja avatud söögikoht Tõstamaa alevikus.

Tõstamaa valla omandisse kuuluvad lasteaed, kooli-, hoolde- ja ühiskondlikud hooned, katlamaja, soojatrasid, vee- ja kanalisatsioonivõrgud.

Kui analüüsida valla omandis oleva taristu tehnilist seisukorda võib märkida:

Hooned

Vallarahva ühiskasutuses olevad hooned on üldiselt rahuldavas olukorras väljaarvatud hooldekodu. Remonditud on koolimaja, lasteaia kaks tegutsevat rühmaruumi koos köögiroomidega, rahvamaja koos selle vabale pinnale ehitatud Noortekeskusega.

2008. aastal projekteeritud uue hooldekodu ehitust ei ole õnnestunud realiseerida. Käesolevaks aastaks on planeeritud hooldekodu remonditööd, et viia hooldekodu

vastavusse tuletõrje nõuetega.

Ebanormaalne on see, et Tõstamaa keskkooli juures puudub võimla ja õpilased peavad käima rokem kui kilomeetri kaugusel kultuurimajas kehalise kasvatuse tundides.

Võimla ehituseks on 1988. aastast olemas projekt, kuid planeeritud ehitust ei ole siiani õnnestunud mõningate riigiasutuste ümbermõtleliste tõttu võimalik olnud realiseerida.

Kaugkütte süsteem koos katlamajaga

Kohalikul küttematerjalil (hakkepuidul) töötavat katlamaja peetakse üheks paremaks katlamajaks vabariigis ja sellest tulenevalt on väljastatava kütte hind üks madalamaid.

Väljastatava sooja hind on sõltuvuses kohalike ettevõtjate poolt tarnitavast hakkepuidu hinnast ja kvaliteedist.

Veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteem

Valla omandis olevad joogivee pumplad Tõstamaa alevikus, Tõhela, Pootsi ja Seliste külas on olemasolevas mahus rahuldavas seisukorras.

Halvem on olukord puhastussaadmetega. Nõuetele vastavad puhastussaadmed puuduvad Pootsis ja Selistes. Tõhela puhastussaadmed on amortiseerunud.

Pootsi reovee puhastussaadmete ehitamiseks on olemas eelprojekt ja selle ehitamise finantseerimiseks on Keskonna Investeeringute Keskusest raha taotletud.

Puhkealad

Valla initsiatiivil on rajatud puhkealad Tõhela ja Ermistu järve äärde ning Kastna piirkonda mere-randa. Korrastatud on mõisapark ja rajatud loodushuvilistele vaate-tornid Tõhela ja Ermistu järve äärde, Kastnasse ja Lindi kaitsealale. Lastele on rajatud mänguväljakud Tõstamaa alevikku ja Tõhela rahvamaja juurde.

Valla teed

Valla omandis olevate teede remonti teostatakse vastavalt rahalistele võimalustele. Kahjuks viimaste aastate lumerohked talvedel lume koristustööd on vähendanud vallateede parandamise võimalusi.

Positiivselt tuleb märkida et valla ja Maanteeameti koostööna on õnnestunud ehitada Tõstamaa alevikku uus teelõik Ehitajate tee, mis on oluliselt parandanud liiklusohutust koolimaja juures.

Tolmuvaba kate on paigaldatud Tõhela küla läbivale lõigule, mis tõenäoliselt pikendatakse kuni alevini. Samuti on saanud tolmuva mustkatte Manija saarel olev tee.

Eraomandis olev taristu

Ehitusseaduse kohaselt on hoonete omanikud kohustatud hoolitsema oma kinnistu hoonestuse ja rajatiste eest. Kui liikuda Tõstamaa vallas ringi peab märkima, et eraomandis olevate individuaallemalade olukord aasta aastalt paraneb. Meeldiv on tõdeda, et mitmed majapidamised on saavutanud maakondlikul heakorra konkursil auhindu.

Samal ajal on valla korterelamud suhteliselt räämas. Korterit ühistud ei ole suutnud hakata korralikult tööle ja ei kasuta riigi poolt võimaldatavat abi elamute soojustamisel, energiatõhususe tõstmisel ja elamu väljanägemise parandamisel.

Isetegevuslikus korras on vahe-tatud aknaid Nooruse 1 asuvas elamus, kus elamu väljanägemine on rikutud omaloominguliste akende kuju muutmiseks.

Korterelamute renoveerimise küsimusega on tegelnud KÜ Nooruse 6, KÜ Nooruse 7 ja KÜ Nooruse 4. Positiivse lahenduseeni on jõudnud ainult Karin Väana poolt juhitud KÜ Nooruse 6.

Ain Birk,
ehitusspetsialist

ndada ja ehitada

Teemaplaneeringu koostamise laiem eesmärk on tagada saarel traditsiooniline elulaad, mis on sätestatud UNESCO vaimse ja suulise kultuuripärandi kaitse põhimõtete programmdokumendis, mis hõlmab kultuuri eksisteerimiseks vajalikku alustegevust nii Kihnu kui Manija saarel. Kui kõik läheb plaanipäraselt, siis saab Manija saare teemaplaneering 2012 aastal kehtestatud.

Detailplaneering kui kõige täpsem planeeringu liik lahendab kinnistu tasandil sellised küsimused nagu juurdepääs, hoonete paigutus, arhitektuurilised tingimused, keskkonnanägemused jne. Mitte alati pole detailplaneeringu tegemine nõutud. See on vajalik suurema ehitustegevuse korral (tööstus, puhkekompleksid, elamualad jne) ja keerulistes ehituslikes situatsioonides kui soovatakse ehitada tiheasustusalale või näiteks ranna ehituskeeluvööndisse.

Esimese detailplaneeringna on Tõstamaa vallas 1998. aastal kehtestatud Munalaiu sadama

detailplaneering. Täna seaks kokku kehtestatud 26 detailplaneeringut. Palju suurem on algatatud planeeringute arv. Enamus neist aga seisavad juba pikki aastaid varjusurmas.

Detailplaneeringute tegemine on enamasti kulgenud ilma suurimate probleemideta.

Hiljuti on olnud probleeme mõnede varasemalt algatatud detailplaneeringutega kuna need on läinud tõsiselt vastuollu näiteks keskkonnakaitsega või väärtusliku maastikuga ilme säilimisega. Eks need probleemid detailplaneeringud on meid õpetanud ja tulevikus tasub võimalusel kindlasti vältida taoliste planeeringute algatamist.

Loomulikult pole detailplaneeringu mittealgatamine alati aga võimalik, kuna probleemid tulevad tavaliselt välja alles planeerimise käigus. Eks planeering ongi see, mis kõik küsimused peab esile tooma ja probleemide tekkimise korral ei peaks planeering kehtestatud saama.

Alo Tomson,
arendus ja keskkonnanõunik

Maareform algas meie vallas 1993. aastal, kui tagastati esimesed katastriüksused. Ostueesõigusega erastamisega alustati 1996 aastal. Kõige efektiivsem oli 1998 aasta, kui kanti registrisse riigimetsamaa.

Tõstamaa valla üldpindala on 26100,6 ha, sellest 1. mai 2012 seisuga on maakatastrisse kantud 23633 ha, mis moodustab 90,5% omavalitsuse maafondist.

Maareformi käigus on maad tagastatud 8939 ha, ostueesõigusega erastatud 3100 ha, munitsipaal-omandisse on vormistatud 1098 ha ja riigi omandisse registreeritud 9872 ha.

Jätakuvalt riigi omandis oleva maa kohta on olemas piiriettepanekud ja nüüd sõltub Maa-ame-

tist, mis nendest edasi saab. Osa ilmselt jääb riigi omandisse ja osa müüakse enam-pakkumistel.

Enamus meie valla volikogu poolt munitsipaalomandisse taotletud hoonete teenindusmaad, puhkeotstarbelised mere- ja järveäär-sed maatükid, vallale kuuluvate kohalike teede ja tänavate maad on vormistatud. Munitsipaalomandis on ka Ermistu ja Tõhela järvi.

Valla üldplaneeringu kohaselt jätkub maade taotlemine munitsipaalomandisse. Vormistamata on veel surnuaiad, aleviku haljasalad, külade spordiplatsid, Laagisoo ja Kuurasoo, Alu ja Pärna karjäärid ning mõnede hoonete teenindusmaad.

Helle Vahemäe,
maanõunik

□ Tõhelas arendab Andres Laur sihikindlalt järveturismi.

□ Kohalikel näputöömeistritel on nüüd oma pesake, kus tooteid ka teistele pakkuda.

RAHVASTIK

Valla rahvastik arvudes

□ Tõstamaa valla 19 külas ja 1 alevikus elab seisuga 1.01.2012 - 1452 elanikku. Sooline jaotus näitab meeste kerget ülekaalu – 51,4 % elanikest on mehed ja 48,6 % naised. Vanuse järgi on liigitatud valla rahvastik nelja vanuserühma:

	2000	2007	2012
Vallaelanike arv	1761	1592	1452
naised	902	787	705
mehed	859	805	747
s.h.			
koolieelikud (0-6a)	115	67	59
s.h tüdrukud	56	34	29
poisid	59	33	30
% valla rahvastikust	6	4	4
kooliealised (7-16)	281	150	120
s.h tüdrukud	156	66	59
poisid	125	84	61
% valla rahvastikust	16	9	8
tööealised	983	1025	940
(17-59) naised	428	476	408
(17-62) mehed	555	549	532
% valla rahvastikust	56	65	65
pensionärid	382	350	333
(>60) naised	262	211	209
(>63) mehed	120	139	124
% valla rahvastikust	22	22	23

Võrreldes 2000. ja 2007.a. on kahanenud põhikooliealiste laste osakaal vallarahvastikus ning kasvanud tööealiste ja pensioniealiste osakaal.

	Sündimus	Suremus	Loomulik iive
1992	24	24	0
1997	17	18	-1
2002	10	16	-6
2007	9	30	-21
2010	14	17	-3
2011	15	12	3

Asula nimi	Elanike arv 2002	Elanike arv 2007	Elanike arv 2012
Alu	31	19	18
Ermistu	70	59	56
Kastna	74	60	50
Kavaru	68	66	54
Kiraste	25	12	19
Kõpu	18	7	12
Lao	50	54	30
Lõuka	50	50	50
Manija	42	48	47
Männikuste	97	115	102
Peerni	18	9	23
Pootsi	105	91	79
Päraküla	18	16	11
Rammuka	33	21	25
Ranniku	34	34	30
Seliste	144	156	159
Tõhela	83	69	47
Tõlli	46	44	40
Tõstamaa	674	608	556
Värati	57	51	38
KOV täpsusega		3	6
	1737	1592	1452

Tõstamaa alevikus elab 38% valla rahvastikust. Suuremad külad on Seliste ja Männikuste.

Väikseima elanike arvuga on Päraküla küla.

Keskmine tõstamaalane kannab nime Aivar-Jaan Rand ja temake Laine-Leida Rand. Mehe vanus on 41 aastat ja 1 kuu, naisel 45 aastat ja 5 kuud. Nad on sündinud Tõstamaa vallas ja elavad Seliste külas oma majas. Neil on keskharidus ning käivad palgatööl. Perekonna suuruseks on 2,3 liiget. Nad armastavad oma kodukohta ja tahavad siin elada.

Sajandeid kestev kooliharidus

Hariduse korraldamine on omavalitsuse mahukamaid ülesandeid, milleks kulub veidi üle 50% eelarvest. Haridus- ja lastekaitse osakond on vallas Tõstamaa keskkool ja Tõstamaa lasteaed. Erinevaid kursusi ja õpitubasid lastele ja täiskasvanutele pakub veel SA Tõstamaa Mõisa käsitöökeskus. Noorte huviharidusele ja vaba aja sisustamisele aitavad kaasa Tõstamaa noortekeskus ja rahvamaja ringitöö.

Esimesed teated rahvaharidusest Tõstamaal seostuvad Forseliuse seminari tegevusega Tartus, kus õpetati välja kooliõpetajaid rahvakoolide jaoks. Üks kooliõpetaja saadeti ka Tõstamaale ja seega õpetati siin lapsi juba 1688. aastal. Haridust koos vaheaegade-ga on antud 324 aastat ja üsna mitmes koolimajas.

Tõstamaa keskkool asub endises mõisa härrastemajas, mis valmis 1804. aastal. 1831 läks mõis Stael von Holsteinide omandusse. Selle perekonna viimaseks esindajaks oli idamaade ajaloo ja keelte uurija, Pekingi ülikooli professor Alexander Stael von Holstein. Kool kolis mõisamajja aastal 1921. Alates 1. septembrist 1953 töötab Tõstamaal keskkool. Seoses õpilaste vähesusega muudeti 1970. aastal kool 8-klassiliseks. 1982. aastast alates on kool taas keskkool.

1996. aastal alanud kapitaalset renoveerimise tulemusena on kooli nägu sootuks muutunud. 1998. aastal on katusealust ära kasutades juurde ehitatud III korrus. Koolimajas on tehtud ulatuslikud restaureerimisuuringud, mille käigus leiti väga ilusaid ja unikaalseid lae- ja seinamaalinguid. Mitmed ruumid on taastatud koos maalینگutega. Renoveerimistööd lõpetati 27. augustil 2004. aastal. Unikaalne ehitus on kõrvalhoone, mida mõisajal kasutati hobusetallina. Nüüd asuvad seal õpilaskodu, arvuti-, muusika-, tööõpetuse- ja kodundusklass ning kooli söökla.

Majandusreformide ja – kriisi tagajärjel on 20ne aasta jooksul maalt lahkunud palju noori peresid ning see on tinginud ka olulised ümberkorraldused valla hariduselus. 1. septembril 1999 ei helisenud enam koolikell Tõhela algkoolis ja sealsed õpilased alus-

tasid kooliteed Tõstamaal ning Pootsi põhikool muudeti siis 6-klassiliseks algkooliks. Edasine sündivuse langus ja töökohtade kadumine vallas tingis selle, et 2001 aastal suleti Pootsi Algkool ja liideti see Tõstamaa keskkooliga. Lapsed õppisid siiski Pootsis edasi Tõstamaa keskkooli paralleelklassidena. Õppetöö Pootsis jäi veel alles tänu sellele, et Tõstamaa vald ja Pärnu linn sõlmisid lepingu, mille kohaselt Pootsi in-

2012. aasta kevadel on koolis 176 õpilast, 13 klassikomplekti, 23 õpetajat. Gümnaasiumi lõpetab 9 ja põhikooli 14 õpilast.

ternaati asusid elama-õppima 15 ja Tõstamaale 5 linna noorukit. 2004. aastal aga suleti reaalselt Pootsi koolihoone klassid ja kõik valla õpilased hakkasid käima Tõstamaa keskkoolis.

Tõstamaa kooli õpilasi iseloomustab huvi teadmiste vastu ja aktiivne eluhoiak. Kooli traditsioonid on tugevad ning siin tehtav ainealane- ja klassiväline töö tulemusrikas. Selle aluseks on kogu

koolipere ühine tubli töö. Koolil on kõik kaasaegsed tingimused õppe- ja klassiväliseks tööks: arvutiklass, interneti püsiühendus, avalik internetipunkt, raamatukogu, õpilaskodu, söökla ning head tingimused sportimiseks. Koolis teatakse mitmeid huvi- ja ainealaringid, autoõpetus. Koolis tehtav õppetöö võimaldab õpilastel saada head, konkurentsivõimelisel haridust. 2012. aasta kevadel on koolis 176 õpilast, 13 klassikomplekti, 23 õpetajat. Gümnaasiumi lõpetab 9 ja põhikooli 14 õpilast.

Algaastaist tänaseni on Tõstamaa keskkool tavalise õppekavaga keskkool, kus erinevatel perioodidel on olnud erinevaid rõhuasetusi. 2011/2012 õppeaastast alates on uue riikliku õppekava alusel kooli õppesuundadeks: loodusainete-, sotsiaalsainete- ja majandus-ettevõtlussuund.

Majandusettevõtlussuund kasvab välja turismiõppest, mis toimub pikaajalise koostööna Pärnu Kolledži ja Tõstamaa Keskkooli vahel. Alates 2006/2007 õppeaastast suurenes infotehnoloogia kursuse maht. 2012 aastal uuendati arvutiklassi raudvara 20 uue arvutiga.

Tõstamaa kooli spordisaavutustest väärib ära märkimist eelkõige Liina Laasma kergejõustiku tulemused. Treener Jaan Tamme käe all uuendas Liina odaviske juunioride rekordit ja võitis kuldmedali maailma koolinoorte gümnaasiaadil Kataris, samuti Tampere Euroopa noorte olümpiafestivalilt tõi Eestile esimese kuldmedali. Kooli tantsurühmad on esinenud pea kõikidel maakondlikel- ja üldlaulu- ja tantsupidudel. Tublid tantsujuhid on Ivi Kask, Kaarin Reinson ja Pilvi Kase.

Kool on B. G. Forseliuse Seltsi ja Eesti Mõisakoolide Ühenduse Liige. Sõpruskooliks on Läti kool Brocēnu Vidusskola. Sõprusuhted said alguse pea kümme aastat tagasi, kui Tõstamaa kooli toonane huvijuht Harvet Toots uuris aja-loohuvilisena meie kandi mehe Ja-

□ Kui laadimispunkt valmis saab, siis vurab elektriauto varsti mööda küla- teid hädalistele appi.

□ Liina Laasma ja Jaan Tamm on vii- nud koduvalla suure spordi kaardile.

S

kob Kunderi saatust Teises maail- masõjas Lätis Broceni piirkonnas. Omavahelised suhted on kooli vahel olnud kõik need aastad väga lähedased. Üle aasta käiakse üks- teisel külas. 2012 aastal oli Tõsta- maa kooli kord külastada Läti sõp- ru. Koolil on tegus õpilasesindus ja klubi 4H. Koolielu kajastatakse õpilaste poolt väljaantavas trüki- ses „Koolivaim“. Neljal korral on ilmunud mahukas õpilastööde al- manahh.

Tõstamaa kool on oslaenud mitmetes projektides. Igal suvel on mõisamaja külalistele lahti, te- gutseb i-punkt ning kuuel päeval toimub Unustatud Mõisate külas- tusmäng. i-punktis töötavad giidi- dena kooliõpilased. Suvel töötab ka õpilasmaleva rühm, milles osa- lejad töötavad peamiselt haljastus- töödel ja osalevad aktiivselt ma- levlaste kokkutulekul.

Alates 2003 aastast on kool osalenud Euroopa Comenius koo- lide koostööprojektides. Comeniu- se õpetajapraktika programmi raames oli 2011/2012 õppeaastal Tõstamaa Keskkoolis vene keelt õpetamas Dorota Hintzke Poolast. 2003 aastal sai kool norra keele õpetamise eest Euroopa tunnus- kirja. Mitmel korral on kool edu- kalt osalenud Pärnu maakonna heakorrakonkurssidel ja vabariik- likus projektis „Kaunis kool“.

Kooli söökla osales 2011 aastal parima koolisöökla konkursil. SA Tõstamaa Mõis kaudu on koolima- jas projektide toel restaureeritud mööblit, valmistatud ajaloosten- de, etendatud teatritükke.

Jõudsasti on arenenud keld- rikorrusel asuv muuseum. LEA- DER-projekti vahenditega on kor- raldatud mitmeid noorteprojekte ja soetatud tehnilisi vahendeid i-punktile. Infotehnoloogiavahen- dite uuendamiseks osaletakse Tiig- rihüppe projektides. Väiksematest projektidest tasub veel mainida õhuseire-, samblike uurimis- ja veeökoloogia projekte.

Toomas Mitt,
koolidirektor

Sotsiaalhoolekanne edeneb meie riigis visalt

Sotsiaaltööga tegeleva inimese ametikoht loodi valda 1994 aasta aprillis, kuna kohaliku omavalitsu- se ülesandeks sai vältima- tu sotsiaalabi ja muu abi andmise korraldamine. Varasemalt tegeles abi andmisega ja eraldas ühe- kordsete toetuste maksmi- seks raha, maavalitsus.

Algusaastatel seisnes sotsiaal- töö tegemine rohkem humanitaar- rabi korras saadud riiete jagami- ses ja ega väga täpselt teatudki, kuidas see töö peaks päriselt väl- ja nägema, iga vald ajas asja nii nagu oskas.

1995. aastal võeti vastu sot- siaalhoolekande seadus, millega määrati ära kohaliku omavalitsu- se ülesanded hoolekande korral- damisel ja algas toimetulekutoe- tuse maksmine. Kohustuslikuks sai sotsiaalregistri moodustamine ja pidamine ning sellest laekuva informatsiooni edastamine vasta- valt Sotsiaalministeeriumi poolt ettenähtud korrale.

Alates aastast 2000 on osuta- tud valla poolt eluasemeteenust Seliste ja Värati sotsiaalmajades. Nüüdseks on sotsiaalkorteri üüri- jad ainult Seliste majas, mida on ka jõudumööda renoveeritud.

Alates 2002. aastast võeti voli- kogu poolt vastu sotsiaaltoetuste maksmise kord valla eelarvest.

Täna seni jätkub sünnitoetuse,

laste jõulu kommipakkide, eakate jõulupeo, esimese klassi õpilaste, kooli õpilaste toitlustamise, üksik- vanurite küttepuude, erivajaduse- ga inimeste ravimite, prillide, abi- vahendite omaosaluse, puudega laste kohamaksu ja transpordi toe- tuse, hooldekodu kohamaksu ja hooldajatoetuse ning kriisiabi toe- tuse maksmine vähekindlustatud ja raskesse majanduslikku olukor- da sattunud isikutele.

Möödunud aastatele tagasi- vaadates tabas ka meie valda ja valla elanikkonda majandus- kriis, millest tingituna kestab veel nüüdki inimeste toimetule- kuvõime langus.

Kui aastate 2008 ja 2009 võrd- luses meie valla registreeritud töö-

tute arv kahekordistus, siis 2010. aasta märtsis saavutas see seni kõrgeima taseme – 80, seejärel hakkas langema ja jõudis aasta lõpuks 52ni. 31.04.2012 seisuga on vallas 49 registreeritud töö- tut.

Lisaks majanduslikule abile ajutiste toimetulekuraskuste üle- tamiseks annab sotsiaalsektor abi ka erinevate teenuste näol. Töötu- kassa pakub registreeritud töötu- tele mitmeid erinevaid tööturutee- nuseid abistamaks inimeste tööle saamist, alustades nõustamisest kuni praktikani inimesele sobival töökohal. Koostöös töötukassaga tegime ka meie eelmisel aastal tööharjutuse projekti, kus osales 14 töötut ja seeläbi on tänaseks

töö leidnud 4 inimest.

Seoses kasvanud vajadusest lastekaitsealaste teenuste järele, on keskkoolis töökohad loodud sotsiaalpedagoogile. Tema töö hulka kuulub alates eelmisest õp- peaastast erivajaduslike õpilaste õppe kordineerimine.

Põlvkondade vaheliste sideme- te kadumise tõttu on kahjuks jär- jest tõusev trend paigutada vanu- rid hoolekandeaustustesse. Vallas pakub ööpäevaringset hooldustee- nust SA Tõstamaa Hooldekodu, mis asub hetkel kahes erinevas hoones Tõstamaal (14 kohta) ja Pootsis (12 kohta). Kahte hooldu- sasutust teenindab 10 väljaõppe saanud hooldustöötajat.

Vallaelanike terviseprobleeme aitavad lahendada perearst Ma- dis Veskimägi koostöös pereõde Urve Merila ja koduhooldusõde Maire Adleriga. Kahjuks pole jät- kuvalt leitud apteegi teenuse osu- tajat.

Tõstamaa vallas oli võimalus taotleda sotsiaalteenuste osutami- seks ja arendamiseks Kredexist viieks aastaks uue põlvkonna elektriauto „Teel tulevikku“, mis jõudis kohale juunikuul teisel nä- dalal. Seni on veel paigaldamata üldkasutatav kiirloomispunkt, mis loodetavasti tehakse lähi- ajal.

Sotsiaaltöö tegijad soovivad kõigile helgemat elu, usku, loo- tust ja armastust.

Enda Väli,
sotsiaaltöötaja

Meeled rõõmsaks ja ihu terveks

Tõstamaal on alati ka spordist lugu peetud. Nii moodustati ka omavalit- susliku staatuse kehtesta- mise järgsel 1993. aastal Tõstamaa Spordiklubi.

Eesmärgiks seati valla spor- dielu korraldamine, tingimuste loomine tervise tugevdamiseks, puhkuse- ja vaba- aja veetmise võimaldamine sportliku tegevuse kaudu, kaasa-aitamine võistluss- pordiga tegelemisele ja sportliku järjepidevuse tagamisele ning neid ülesandeid on püütud täna- seni täita.

Piirkonna spordielu sõltub ik- ka kõige rohkem kooli kehalise kasvatuse õpetaja tööst ja nii on ka erinevad kehalise kasvatuse õpetajad loonud Tõstamaal suu- satamisi, võrkpalli- ja kergejõus- tikuharjumused, vahepeal harras- tati isegi edukalt sumot.

Tulemuslik oli algklasside õpe- taja Sirli Väara töö algklasside spordiringi juhendamisel, kui nii 1997 kui 1998 võideti vabariiklik koolinoorte võistlussari „Tähele- panu, Start“ ja oldi mitmel aastal esikolmikus rahvastepallis. Võitudest tähtsam oli sportimis- harjumus ja osavuse kasv ning saadud võistkonna tunne.

Suusatamises harjutasid eduka- mad nii Tõstamaal kui Jõulumäe

teening-grupis. Noortekoondise piirimaile jõudsid Olev Peters, Vil- jo Lühiste, Tarmo Blasen, Tarmo Oidjärv ja Deivi Väara.

Võrkpallis on tulnud palju kor- di Pärnumaa noortemeistriteks erinevates vanuseklassides, mõ- nel korral on jõutud Eesti kooli- spordivõistlustel ka medalile.

Sumo eestvedaja Kairi Kuur näitas ise head eeskju, võites 1999 MM-il pronksi ja EM-il hõbeda, 2000. aastal MM-il ja EM-il hõbeda ning naiskondliku pronksi ja 2001. aastal Maailma- mängudel naiskondliku hõbeda. Mitmed Kairi Kuuri õpilased võit- sid medaleid Eesti noorte meistri- võistlustel.

Viimastel aastatel on häid tulemusi andnud treener Jaan Tamme ja Liina Laasmaa koos- töö. Tulemuseks hulk Eesti noor- terekordeid odaviskes ja seniste parimate tulemustena võidud olümpiapäevadel Helsingis, güm- nasiaadil Kataris ja 2011 kuldme- dal juunioride EM-il. Hoolimata vigastusest on käesoleva aasta si- hiks kergejõustiku MM ja olüm- piamängud.

Rahvaspordi poolelt on igal aastal osaletud paljusid alasid kokku võtval Pärnumaa suve- ja talimängudel. Mõned korrad on need õnnestunud ka võita ja tihti oldud esikolmikus. 6 korda on

oldud Pärnumaa suvemängude korraldajaks.

Kui on olnud huvilisi ja piisa- valt tasemel tulemusi, on osale- tud ka vabariiklikel suve- ja tali- mängudel. Võistkondlikult on pa- rima tulemusena võidetud pronks kõieveos.

Igal aastal osaletakse Pärnu- maa rannaäärsete valdade Ran- namängudel, mitmel korral on need õnnestunud üldkokkuvõttes võita, viimati ülemöödunud aastal. Nii naiste kui meeste võrkpal- livõistkond osalevab kogu hoo- aega hõlmaval Pärnumaa meistri- võistlustel.

Kohalikus spordielus on välja kujunenud oma traditsioonilised spordiüritused Tõstamaa jooks, mälumängusari, mitu kuud kes- tev võrkpalliturniir, Jüriöö teate- jooks, talvised suusapäevad.

Sportimispaikadena on olemas äsja renoveeritud rahvamaja kul- tuuri- ja spordisaal, jõusaalid Tõs- tamaal ja Tõhelas, kooli spordiväl- jak staadioni ja pallimänguplatsi- dega, erinevates randades asuvad viis rannavõlleväljakut. Suusa- ja terviserada, saab tänavu projekti- toetusega harjutuspaiad ja 2 km ulatuses valgustuse.

Ootame kõiki huvilisi kohali- kus spordielus kaasa lööma!

Tõstamaa Spordiklubi

Raamatukogust mõteldes

□ Tõstamaa vallas on kolm raamatukogu Tõstamaal, Pootsis ja Tõhelas.

2008. aastal täitus sajand raamatukogundusest Tõstamaal.

Iga lugeja on erinev oma soovide ja vajadustega, mida püütakse rahuldada.

Tõstamaa raamatukogu on viimase kahekümne aasta jooksul kolinud kaks korda. 1992. aastal, valla sündimise aegu, koliti praegusest valla-majast vanasse rahvamajja ja sealt aastal 2000 lasteaia-hoonesse. 2006 laienesid ruumid, juurde sai lastenurk ja salong, kus 2009. aastal avati kohaliku tohtrihärra Madis Veskimägi eestvedamisel videotuba. Seal on võimalik vaadata videomeenutusi val-lasündmustest.

1994. aastani juhatas raamatukogu Maire Kiirats. Edasi kuni 2012. aastani oli juhatajaks Lea Rannik.

2006 aastast on raamatukogu elektrooniline laenu-tus. Raamatukogu külastab aastas ligi 400 lugejat, kes laenutavad aastas 9500 raamatut või ajakirja. Hetkel on fondis ca 19 000 raamatut. Aastas soetatakse juurde 500 - 600 raamatut.

Põnevamaid sündmusi raamatukogus: 2007 augustis muusika, luule ja maali õhtu Henri Laksiga, 2008 kohtumi-ne Andres Herkeliga, oktoob-ris toimuvad raamatukogu-päevad, viiakse läbi erinevaid tegemisi laste ja noortega.

Marge Päästel,
raamatukogu juhataja

Pootsi loetakse ikka veel

□ Pootsi raamatukogu ei saa valla teiste raamatukogude-ga vanusega võistelda, sest aastal saab ta tähistada al-les oma 60ndat sünnipäeva. Suurema osa sellest ajast on raamatukogu jaganud ruume Pootsi kooliga. 2004 lahkus kool ja aastast 2009 on naab-riks Pootsi külakeskuses hool-dekodu.

Raamatukogu teenindab piirkonna elanikke. Raamatu-propagandaks on läbi viidud kirjandusülevaateid, vestlusi ja näitusi aktuaalsetel teema-del. Aastatega on muutunud lugejate koosseis. Varasema-tel aastatel, kui majas tegut-ses kool, korraldati kirjan-duslikke viktoriine, kohtuti lastekirjanik Henno Käoga... Viimastel aastatel on ürituste läbiviimisel sihtgrupiks ena-muses pensioniealised.

2002. aastal sai raamatu-kogu esimese arvuti ja 2007. aastast laenutatakse kirjan-dust elektrooniliselt. Raama-tukogus on avalik interneti-punkt, pakutakse ka printi-mis- ja paljundusteenust.

2011.a. statistilised näita-jad:

- lugejaid – 144 (1992 .a. - 188), neist lapsi 27 (1992.a. - 81)
- laenutusi – 6055
- külastusi – 3351
- raamatufond 6677 eks.
- tellitud ajakirju – 15 ja aja-lehti 3 nimetust.

Asta Kivimaa,
Pootsi raamatukogu juhataja

□ Anu Randmaa juhendamas käsitööhuvilisi Tõhela raamatukogus.

□ Pootsi laat on suve kuulutaja ja küla sümbol, seda oodatakse alati.

Valla meditsiinilugu 2002-2012

Peale Tõstamaa valla aastaraamatu ilmumist 2002 aastal on meditsiini-valdkonnas toimunud nii mõndagi märkimisväärs-et. Mõned olulisemad sündmused.

Aastal 2003 toimus Tõstamaa ja Varbla liitmine üheks perearsti nimistuks. Võib oletada, et selline perearsti piirkondade liitmine oli üks esimesi terves vabariigis. Tänapäeval on see maapiirkonda-des muutunud kahjuks tavapära-seks. Lahenduseta on küsimus, kuidas pääseb kroonilisi haigusi põdev või liikumisprobleemidega patsient 30-40 km kaugusele arsti juurde. Ja vastupidi, juhul kui arst tegeleb ühe haigega tema omas kodus, mis saab ülejäänud 20-30 patsiendist, kes soovivad pöörduda vastuvõtule.

Diagnostika ilma kaasaegse meditsiinitehnikata ei ole võima-lik. Hea tahtmise korral on või-malik muretseda esmane diagnos-tiline seadmetik ja tagada nen-de kvaliteet. Mõõdunud 10 aasta jooksul on soetatud järgmised seadmed ning omandatud tead-mised nende kasutamisel:

- kaasaegne automaateksposit-sioonivõimaluse, Bucki laua ja püststatiiviga röntgenseade, uuringute digitaliseerimine ja vaja-dusel edastamine kolleegile;
- portatiivne hea lahutusvõimega sonograaf e. ultraheliseade kõhu, väikevaagna, eesnäärme, rasedu-se, kilpnäärme, veresoonte, liiges-te, kõõluste jm uuringuteks;
- kopsude talitluse uurimise sea-de ehk spirograaf;
- vererõhu ööpäevase jälgimise seade;
- kõrvatalitluse, trummikile liikuvuse hindamise seade, tümpano-meeter;
- digitaalne südamegevuse jälgi-mise ja registreerimise seade;
- koormustestid, velorgomeetria seade;
- täisvere analüsaator;
- põletikuvalu (CRP) määramise seade;
- nähtava nahamuutuse, haava jm olulise leiu jäädvustamine di-gifotokaameraga;
- kuuldava, diagnostiliselt olulise leiu (tavaliselt ninahingamishäire korral patsiendi hääletooni) talle-tamine digitaalse diktofoniga;
- ilmasiserõhu määramine pro-fülaktilise uuringuna ja vastavate vaevustega haigetel.

Oluline on laboritestide logisti-ka väljatöötamine koostöös Pärnu Haiglaga. Kõiki vajaminevaid analüüse ei ole võimalik ja ka mõtekas teha kohapeal. Samas ei pea patsient rändama mööda vabariiki ainuüksi prooviandmi-seks.

Igapäevaseks on kujunenud ühele patsiendile 3-4 erineva uu-ringu teostamine, saadud andme-te alusel on üsna lihtne langeta-da arstlikud otsused. Nii on või-malik säästa patsienti 3-4 ravi-asutuse külastusest mitme nädala

vältel. Rahul on nii patsient kui meedikud. Kahjuks saame seda töökorraldust rakendada valda-valt oma piirkonna patsientide hüvanguks.

Pea iga nädal pöördub vastu-võtule patsient kaugemalt just sooviga teostada põhiuuringuid. Neile vastu tulles kannatab aga meie nimistu patsient. Mis teha, meditsiini- ja korralduslik probleem.

Liigse vastutulelikkusega kannatab tege-likult töö kvaliteet, kaotatud aja tagasi-tegemine tähendab kiirustamist ja jällegi ohtu kvaliteedile.

Alates 1999. aastast oleme ra-kendanud eelregistreerimist vastuvõtule, ikka selleks, et pakkuda parimat abi rahulikus õhkkon-nas. Püüame igati kinni pidada kokkulepitud aegadest, 80% see ka õnnestub mõneminutilise täp-susega. Tõstamaa Tervisekesku-ses saame soovijad vastu võtta samal päeval ja ligilähedaselt samal kellaajal kui patsiendile so-bib, nt bussiga tulijatele.

Ajanihke põhjuseks on sageli mõne patsiendi hilinemine, kee-rukam probleemistik, vastutulek patsiendi kolmandale või neljan-dale probleemile või kaasavõetud sugulaste probleemide lahendami-ne. Liigse vastutulelikkusega kan-natab tegelikult töö kvaliteet, kaotatud aja tagasitegemine tähen-dab kiirustamist ja jällegi ohtu kvaliteedile.

Viimased viis aastat oleme ka-sutanud telefoniaega registreeru-misel, nõuanneteks ja kordusret-septide tellimiseks, see on igal tööpäeva hommikul kell 8-9.

Teistel aegadel vastab auto-maatvastaja, võimalik on saada infot ja jätta teadet. Sellele vasta-me esimesel võimalusel või juba probleemi kuuldes. Automaatvas-taja idee on tulnud patsientidelt, kes on kippunud jääma tahaplaa-nile, kui arst räägib korraga laua ja mobiiltelefoniga. Vastuvõtul olev patsient on kõige tähtsam.

Loomulikult tuleb ette olukor-di, kus tuleb poole sõna pealt joosta abi andma raskes seisun-dis haigele. Kuid raske on vastu tulla (joobes) vallakodanikule, kes nõuab enda kohest vastuvõt-mist, väites, et ta on juba kolm kuud väga haige.

Möödub väga vähe nädalava-hetusi, kus ei oleks pöördumisi seoses traumade, õmblemist vaja-vate haavade, erakorraliste seisun-dite, ravimitelõppemise jm tõttu. Arstina avalikus kohas liikumine, näiteks poes on kõrvaltvaadates ka üsna põnev. Vähemalt 1-2 pat-sienti on kindlustatud, kes on val-mis innukalt lahti riietuma ja näi-tama sealsamas haiget kohta või muret põhjustavat kehaosa.

Viimase uudisena tervisekesku-se töömailt on õe koolitamine ise-seisvaks vastuvõtuks suhkru ja ve-

rerõhuhaigetega. Need on haiged, kes vajavad pikemat nõustamist ravi, dieedi, liikumise, enesejälgi-mise, jalahoolduse jm osas. Arsti poolt on määratud ravi, kuid sel-lest jääb sageli väheks.

Toimub hea koostöö koduhoool-dusõega, kelle patsiendid on pea-miselt liikumiskustega eakad krooniliste haiguste põdejad. Meeskonnatöö annab parima tule-muse.

Telemeditiini rakendamine on osa tänapäevasest arstiabist. Sel-lel on mitu erinevat tahku, kuid ühine omadus on see, et arst ja patsient või arst ja arst ei asu konsulteerimise hetkel samas ruumis.

Näiteks saadab patsient talle sobival ajal e-kirja (terkes@hot.ee) sooviga saada rasestumisvas-tase vahendi või kroonilise hai-guse ravimi retsept. Kui kõik on korras ja puuduvad uued sümptomid, kõrvaltoimed või ohumär-gid, saab arst kirjutada digitaalse retsepti ja nii lahendada muga-valt patsiendi probleemi.

Kogu info talletamine toimub digitaalselt. Võib muheledes väi-ta antiikõpetlaste eeskujul – kõik mis vaja, kannan endaga kaasas. Mõned teadmised peas, kätes mõ-ned oskused ja kaasaegsema pisi-detailina taskus mälupulk 30 000 dokumendi, 100 000 sissekande ja 10 000 koolitusmaterjaliga.

Sülearvutiga on võimalik teha sisulist arstivastuvõttu ka väljas-pool arstikabinetti. Selle näiteks võib tuua regulaarsed arstivastu-võttud Manija saarekeskuses.

Väga edukaks võib nimetada üleriigilist digiretsepti, seoses sel-lega hoiab arst keskmiselt ühe tunni aega kokku.

Lahenduseta on küsimus, kuidas pääseb kroonilisi haigusi põdev või liikumisprobleemi-dega patsient 30-40 km kaugusele arsti juurde.

Koostöös Tartu Ülikooli arsti-teaduskonna täienduskeskusega toimuvad regulaarsed täiendus-kursused perearstidele ja pereõ-dedele väikekirurgiast. Kolleegid on hinnanud kursuste praktilist suunitlust ja reaalses töös on või-malik näha paljude protseduuride teostust. Samuti on võimalik tutvuda protseduuride lahutamatu osa – varustuse ja sanitaariaga.

Koostöös peremeditsiini õp-petooliga on meie tervisekeskus praktikabaas peremeditsiini resi-dentidele. Nii on saanud tavaks, et mõned kuud aastas on oma perearsti kõrval ka noorem kol-leeg.

Mõõdunud kümnekon-na aasta jooksul on tervisekeskuses saadud töökogemusele kirjutatud-koostatud paarsada artiklit ja ette-

kannet erinevatel teemadel. Ilmu-nud on kaks raamatut: “Perears-ti nõuanded” ja “Väikekirurgia ja traumatoloogia perearstile”.

Eesti Vabariik on võtnud oma toimimise aluseks majandusli-kud ja ärilised printsiibid ehk tu-rumajanduse. Kui puudub piisav läbimüük, ei huvita apteegioma-nikke-ärimehi, kas patsient elab 50 või 100 km apteegist. Territo-riaalne printsiip, nii nagu ootaks terve loogika, et iga 20-25 km ta-gant võiks olla mõni apteek või apteegiautomaat ei tööta Eesti Vabariigis.

Tegelikult on sügavalt kibes-tunud apteekrid ise, arstid ja pat-siendid. Eriti seda olukorras, kus ägeda haiguse korral peab pat-sient tegema või korraldama 100 km autosõidu ravimi saamiseks.

Siinkirjutaja mitmed pöördu-mised on pörganud vastu amet-nike ja seadusandlike barjääre. Tasapisi toimib aga nüüeldal põ-randaalune apteek – arst saab anda oma varudest paariks päevaks ravimid sagedasemate seisundite raviks.

Aastal 2010 viis peremedit-siini resident läbi korrektse ano-nüümse ankeetküsitluse pat-sien-tide rahulolust. Saime teada, et 91% patsientidest on meie tööga rahul või väga rahul. Saadud pat-sientide tähelepanekuid oleme ar-vestanud oma töökorralduses.

Tõstamaa tervisekeskus on va-litud ka vabariigi 24 parima hul-ka. Omavalitsused ei pea toetama perearsti rendikulude ja elektriar-vete tasumisel.

Samuti ei pea arst vastu võt-ma tasuta ravikindlustust mitteo-mavaid kodanikke, andma pat-sientidele oma raha eest ostetud ravimeid, tegema tasuta tööajavä-list tööd, külastama tasuta hool-dekodudes teiste piirkondade patsiente. Aga ometigi me teeme seda kõike, sest parim viis proble-me vältida on neid ise mitte põhjustada.

Tulevikus on oluline ikka hea koostöö patsientide, arstide ja õdedega, sotsiaaltöötajatega ja omavalitsustega.

Helesinise unistusest terendab mõttes patsiendisõbralik, ka ratastoolihaigetele sobiv soe, avar ja valgusküllane tervisekes-kuse hoone. Selles hoones saaks rakendada kogu seniloodud töö-korraldust ja paigutada töötav seadmetik. Veelgi parandada pat-sientide liikumist, leida lahendus apteegipuudumisele, tagada taas-tusravi ja tervisekooli tööd.

Kõik see väljub perearsti ja ka omavalitsuste võimalustest, kuid siin peaksime koos vaatama Ees-ti riigi poole.

Maameditsiin on vajalik piir-konna sotsiaalse turvalisuse nur-gakivina, see on huvitav töövald-kond, kus on toeks patsientide usaldus ja omavalitsused. Ja hea on seda tööd teha edasi ikka Ees-ti maal, näiteks Tõstamaal.

Madis Veskimägi,
perearst

▣ Juba kaks aastat on korraldanud MTÜ-d Ilusa Manilaiu Eest ja Peerni Sadamaarendus Lao kalasadamas räimele pühendatud õppepäeva - hea ilm, palju kala ja külalisi.

▣ Perearst Madis Veskimägi on mitmekülgne mees – pildistab, filmib, kirjutab. Kõige rohkem on kiita saanud siiski inimeste ravimise eest.

Kultuurikatlad podisevad igas külas

Omaavalitsus on oma ülesandeks pidanud kultuuri-asutuste majandamist, tegijate initsiatiivi toetamist, kultuurijuhi ja abi-personali töö tasustamist - seega tingimuste loomist. Senini on leidunud nii eestvedajaid kui kaasalööjaid.

Tõstamaa valla kultuurikeskuseks on Tõstamaa rahvamaja. 1988. aastal valminud majas asuvad lavaga universaalsaal kultuuri ja spordi tarbeks, saal-fuajee, loengu ja näituste ruum, ringiruumid, jõusaal, dušširuumid ja kohvik.

Viimase kahekümne aasta jooksul on tegutsenud või tegutsevad segakoor, mees- ja naisansambel, rahvatantsurühmad, käsitööring, folkloorirühm, pilliõpe, aeroobikarühmad, näitering, puhkpilliorkester, mitmed vokaal-instrumentaalansamlid ja eakate klubi. 20. aasta jooksul on rahvamaja ringides osalenud pidevalt 130 kuni 160 vallakodanikku.

Rahvamajal on looduslikult kaunis kohas paisjärve ääres asuv vabaõhulava, kus viiakse läbi suveüritusi. Välja on kujunenud kindlad ja edukad traditsioonid aastaringelt erinevatele huvigruppidele: uue aasta vastuvõtt, sõbrapäev noortele, vabariigi aastapäev, valla noorte solistide konkurss, Jüriöö jooks, ansambelkontsert, teatriõhtu, jaanituli, vallapäevad, kadrikarneval, jõulupeod ja oma valla esindamised maakondlikel festivalidel.

Rahvamaja on kodus ka Tõstamaa spordiklubile ja kooli sporditegijatele. Harivaid näitusi eksponeeritakse igal aastaajal, enamasti kohalike kunstnike väljapanekuid. Erinevad klubid-ühendused kasutavad heal meelel multifunktsionaalset rahvamaja oma laagrite ja koosviibimiste läbiviimiseks.

2010. aastal loodi rahvamaja teisele korrusele Tõstamaa noortekeskus, mille tegevust juhivad noorsootöötajad. Koostöös rahvamaja ja kooliga jätkuvad juba noorte jaoks loodud traditsioonide läbiviimised. Noortel on võimalus põnevalt sisustada oma vaba aega pärast koolipäeva, samuti tegeleda süvendatult spordi ja muusikaga.

Tõhela rahvamaja on selle piirkonna elanike kooskäämise kohaks. Maja remonditi kapitaalselt 1999. aastal. Seal asub raamatukogu, internetipunkt, kohaliku elu tutvustav muuseumituba, kaminatuba ja peo- ning spordisaal. Rahvamaja juurde on rajatud spordiplats ja laululava. Tavaks on kodukohapäevade, jaani- ja lõikuspidude, puhkeõhtute ja näituste korraldamine. Kultuurielu korraldab külaselts.

SA Tõstamaa Mõis on loodud 2003.a. eesmärgiga hallata Tõstamaa mõisahooned ja territooriumi nende hoonete ümber. Lisaks sellele on sihtasutuse eesmärk säilitada ja eksponeerida Tõstamaa

mõisa muinsus- ja arhitektuuri-väärtusi, korraldada turismitegevust ning viia läbi erinevaid koolitusi ja haridusprojekte piirkonna elanikele. Tõstamaa mõis on üks tuntumaid ja uhkemaid vaatamisväärsusi vallas.

Tõstamaa (Testama) mõisa ajalugu on pikk ja värvikas, pakudes huvilistele põnevaid ja omalaadseid fakte siinsest elust nii minevikus kui tänapäeval. 2006. avati mõisa keldrikorrusel Tõstamaa muuseum, väljapanekuid jagub ka korstnasaali.

Tõstamaa mõisas korraldatakse aastaringelt esinduslikke kontserte, teatrietendusi, näitusi ning pidulikke koosviibimisi. 2010. a. avati Tõstamaa käsitöökeskus, mis asub ühes hoones Tõstamaa lasteaiaga. Keskuse mõte on koondata käsitööd harrastavaid inimesi ja pakub soovijale võimalust ise oma kätega midagi valmistada. Korraldatakse kursusi, valmistatakse Tõstamaa omapärasid lähtuvat käsitööd ja eksponeeritakse näitusi. 2012.a. avati alevis keskus käsitööpood.

Kultuuripesapaigad

Olulist rolli omavad vallaharva elus kirikud, kus viiakse läbi perekondlikke tseremooniaid ja tähistatakse suuremaid pühasid jumalateenistuste ning kontserditega.

Tõhela-Murru Ristija Johannese Apostlik Õigeusu kirik (ehitatud 1895.a.), Kastna Püha Suure Arseeni Apostlik Õigeusu kirik (ehitatud 1904.a.), Tõstamaa-Seli Püha Vassilius Suure Apostlik Õigeusu kirik (ehitatud 1861. a.), Pootsi-Kõpu Püha Kolmainu Apostlik Õigeusu kirik (ehitatud 1873.a.), Tõstamaa EELK kirik (ehitatud 1763.-1768.a.).

Kõikide kirikute juures tegutsevad väikesed kogudused või abilised, kes hoolitsevad hoonete ja nende ümbruse korrashoiu eest.

Manija saarekeskus ehitati tüh-

jaks jäänud koolimajast 1999.a. Saarte programmi toel. Kultuurielu on korraldanud MTÜ Ilusa Manilaiu Eest ja Manõja Kultuuriselts. Traditsiooniks on saanud käsitöökursuste, filmiõhtute, tähtpäevade tähistamine ning laulupeo ja räämewesti korraldamine. Saarerahvas hoiab oma pärimusi ja on tuntud lahke võõrustajana.

1913.a. ehitatud Seliste rahvamaja on külaharva ühistegemiste ja kooskäämise paigaks tänaseni. Külaelanike algatusel ja Seliste Seltsi eestvedamisel on üritusi korraldatud suvel rahvamajas, talvel endises Seli koolimaja külatoas. Seliste kirik ja muuseumituba on huvipakkuvad vaatamisväärsused. Küla kultuurielu eestvedajaks on külaseltsi rahvas. Traditsiooniks on kujunenud talgu- ja külapäevade korraldamine ja kirikukontserdid.

Tõhela külaseltsi eestvedamisel on endisesse meiereihoonesse ehitatud Tõhela Päevakeskus, kus 2009.a. avati saun, 2010.a.

käsitöötuba ja 2012.a. jõusaal. Päevakeskus on külaseltsi peamiseks kooskäämise kohaks ja pakub erinevaid võimalusi ka külalistele. 2008.a. remonditi atraktiivne puubuss, mis on kujunenud Tõhela sümboliks ja mida kasutatakse seltsirahva ning turistide sõidutamiseks. Külaselts korraldab aastaringelt igale eale põnevaid koolitusi ja kalendritähtpäevi. Tõhela külaseltsi ja rahvamaja koostööna korraldatakse üle-aasta suurejoonelisi külapäevi.

Kavaru külakeskus asub Kavaru paadisadamal. 2007.a. valmis külakeskuse hoone, paadisild, külakiik, võrkpalliplats ja lastele mängu- ja ronimisatraksioonid. Kavaru külaselts tähistab ühiselt kalendritähtpäevi ja külapidusid. Kavaru paadisadam on meeldivaks peatuspaigaks ka külalistele.

Kastna rahvamaja on taastamisjärgus endine kirikumõis, mille renoveerimist alustati 2009.a. Kastna külaseltsi eestvedamisel.

Mitmel aastal on korraldatud kastnalasi ühendavaid ettevõtmisi-üritusi, kogutakse ja eksponeeritakse oma küla ajalugu. Traditsiooniks on kujunenud spordipäeva, jaaniõhtu, külapäeva ja jõulupeo läbiviimine.

Kultuuriseltsid

Tõstamaa Spordiklubi eestvedamisel toimuvad võrk- ja korvpalliturniir, Jüriööjooks, mälumängud, Tõstamaa jooks, suusavõistlused. Osaletakse maakonna suve-, tali- ja rannamängudel ning tõsis-te tegijate ilmumise korral ka vabariiklikel võistlustel.

Tõstamaa Lusti- ja Lõbu Selts on omanäoline seltsieluvorm, millele pani aluse kauaaegne sõprus-kond. Seltsil on välja kujunenud traditsioonilised üritused (kevadmatk, särje- ja ahvenapäevad, jaanik, aastapäev jne.), osaletakse valla üritustel. Seltsil on oma ansambel REM.

Seltsing Pootsi Aktivistid korraldavad igal aastal traditsioonilist Pootsi laata ja Soparalli võistlusi.

Seltsing Malev esindab suurt hulka aktiivseid ja ettevõtlike noori tõstamaalasi, kes on toonud kohaliku kultuuriellu igakevadise ansambel Tule Taevas Appi sünnipäeva tähistamise, samuti lastekaitsepäeva ja jalgpalliturniiri korraldamise.

Kõpu Arenduskeskus seisab hea Kõpu piirkonna ajaloo, Kõpu kiriku pärandi hoidmise, ratsaspordi ja turismi arendamise eest. Ühing korraldab igal aastal Kõpu kirikus Kauni Muusika Festivali ja Jaanishow ning Oktoobervesti Maria Talus.

Traditsioonid

Valla kultuurielu on muutunud aastatega huvitavamaks nii kohalikele kui ka külastajale. Välja on kujunenud kindlad traditsioonid. Ühiselt hoitakse oma kultuuriruumi ja selle väljundeid. Julgelt viiakse ellu uusi ideid. Kultuuri töö juhtimine ja koordineerimine toimib tänu heale koostööle. Valla kultuurikalender koostatakse ühiselt. Tänu laste-, noorte- ja eakate tegevuse aktiveerimisele viimastel aastatel, on pea igas peres keegi seotud Tõstamaa valla kultuurieluga – see on suuresti kaasa aidanud ühistevõime aktiveerimisele.

Tõstamaa valda külastatakse hea meeleaga. Tõstamaale puhkama tulnud ja siin oma üritusi korraldavad külalised kutsuvad meelsasti kohalikke kollektiive esinema.

Tegevuse kajastamine

Valla elu kajastamiseks annab vallavalitsus välja valla lehte "Tõstamaa tuuled".

Kultuurielu kajastamine toimub interaktiivselt valla kodulehe kaudu: kõigile on kättesaadavad nii kultuurielu kroonika kui ka sündmuste kalender.

Tõstamaa vallakroonika aastatel 1992-2013

1992

- Tõstamaa valla omavalitsusliku staatuse taaskeshtestamine
- Algasid maa- ja põllumajandusreform

1993

- Kolhoosidest tekkisid aktsiaseltsid, osaihingud, talud
- Avati Munalaiu sadam
- Volikogu esimeheks valiti Heino Tamm, vallavane-maks Endel Tõnisson
- Toimus Tõstamaa kihelkonnapäev, kus osalesid ka kihnlased
- Tõstamaal toimunud Pärnumaa folklooripäevaks ehita-ti paisjärve äärde uus laululava
- Loodi Tõstamaa Spordiklubi

1994

- Tõstamaale alustas tööd ööpäevase valvega Pääste-amet
- Avati Manija sadama praamikai
- Tõstamaa haigla baasil loodi vallaettevõtted Hambara-vi, Tervisekeskus ja Hooldekodu

1995

- Tõstamaal alustas tööd perearst Madis Veskimägi
- Tõstamaal toimusid Pärnumaa valdade suvemängud
- Segarahvatantsurühm käis koos Tori ja Tartu muusiku-tega kontsertreisil Rootsis Västerosis
- Tõstamaale paigaldati EMT mobiilsidemast
- Volikogu esimeheks valiti Heino Tamm, vallavane-maks Endel Tõnisson
- Käiku läks uus kanalisatsioonikollektor koolist puhas-tusseadmeteni.
- Ilmus esimene Tõstamaa Tuuled esimene number

1996

- Alustati Tõstamaa mõisa remondiga, tehti projekteeri-mistööd
- Teist aastat järjest toimusid Tõstamaal Pärnumaa val-dade suvemängud
- Segarahvatantsurühm käis koos Tori ja Tartu muusiku-tega kontsertreisil Rootsis Västerosis
- Tõstamaale paigaldati EMT mobiilsidemast
- Volikogu esimeheks valiti Heino Tamm, vallavane-maks Endel Tõnisson
- Käiku läks uus kanalisatsioonikollektor koolist puhas-tusseadmeteni.
- Ilmus esimene Tõstamaa valla kalender

1997

- Sõidetavaks muudeti Kõpu-Kavaru tee
- Tervisekeskus kolis hooldekodust Nooruse 1 majjas kahte remonditud korterisse
- OÜ Tõhela ostis uudse rullsilo tegemiseks vajalikud masinad
- Esmakordselt toimusid Tõstamaa valla päevad
- Kolm päeva kestis rabapõleng Ermistu järve ääres
- Alustati külakoosolekute traditsiooniga
- Toimus valla esimene heakorrakonkurss
- Võeti kasutusele valla sümboolika
- Tõstamaa mõisas remonditi tualettruumid, söökla, kodundusklass ja riietusruumid
- Võeti kasutusele Sutiranna suvila
- Tõstamaa kool võitis vabariikliku „Tähelepanu, Start“ võistluse
- Alustati valla laste lauluvõistluse traditsiooniga

1998

- Pootsi kool alustas tööd remonditud endises internaa-dimajas, valitsuse otsusega tagastati mõis õigusjärgsetele omanikele
- Remonditi vallamaja
- Renoveeriti hooldekodu sanitaarruumid
- TKOÜ remonditud ruumidesse asusid Teeristi pood ja Hoiupanga kontor
- Teist aastat järjest võitis Tõstamaa kool vabariikliku võistluse „Tähelepanu start“
- Toimus valla keskkonnapäev
- Anti käiku aleviku uued puhastusseadmed
- Tõstamaa mõisas renoveeriti katus ja ehitati välja III korrus
- Ehitati ruumid taastusravikeskusele
- Kõpu külapäevadel oli kavas rahvusvaheline puuskulp-tuuride sümposioon
- Peaminister Mart Siiman avas Munalaiu sadama
- Avati mälestuskivi Vabadusristi kavalerile, kolonel Aleksander Seimanile
- Renoveeriti Manija sadama paadikai
- Kapitaalselt remonditi Manija liinipaata Aul

1999

- Esmakordselt anti üle valla Valla Vapimärgid
- Pärnumaa talimängud võitis Tõstamaa vald
- Remonditi Tõhela rahvamaja
- Tõstamaal toimus vabariiklik vokaal-istrumentaal-ansamblite kokkutulek
- Mõisas avati renoveeritud algklasside osa, algklassid

asusid lasteaiast koolimajja

- Kairi Kuur võitis sumo Euroopa meistrivõistlustel hõ-bemedali
- Ehitati Kastna paadisadam
- Volikogu esimeheks valiti Heino Tamm, vallavane-maks Toomas Rõhu
- Manija koolimaja ehitati ümber külakeskuseks
- Pankrotistusid Kastna ja Seliste OÜ
- Tõstamaale jõudis digitaalside
- Detsembris tekitas merel ümber läinud pargas palgi-uputuse Kastna rannas
- Ringi ja Nooruse tänava paigaldati mustkate, ehitati Jõe tn. sild

2000

- Suleti Tõhela kool, Pootsi kool reorganiseeriti 6 klassi-liseks
- Avati kapitaalselt remonditud Tõstamaa postkontor
- Kool, vallamaja ja raamatukogu said interneti püsiü-henduse
- Tõstamaa raamatukogu kolis vanast rahvamajast laste-aiahoonesse
- Tõstamaal toimusid Pärnumaa 39. suvemängud, Tõsta-maa saavutas III koha
- Remonditi Tõhela kiriku katus
- Tõstamaal toimusid Rannamängud, Tõstamaa saavu-tas III koha
- Tõhela raamatukogus avati muuseumituba
- Remonditi Päästeameti maja
- Remonditi Tõstamaa kiriku torn kuni tornikiivrini

2001

- Tõstamaa apteek kolis lasteaiahoones valminud uutes-se ruumidesse
- Tõstamaal toimus üleriigiline Jüriöö jooks 73 võist-konna osavõtul
- Väljast remonditi Seliste kirik
- Saarte programmi vahenditega remonditi Manija tee
- Tõstamaa mõisas restaureeriti saal ja kõrvalruumid koos laemaalingutega, tallidesse ehitati õpilaskodu
- Tööd alustas Tõstamaa puhkpillistuudio
- Renoveriti hooldekodu köögiblokk
- Veetaseme säilitamiseks järves ehitati Tõhela kala-trepp

2002

- Korrastati Tõhela rahvamaja ümbrus
- Renoveeriti kooldekodu katus ja tehti välisremont
- Pärnu linnale hakati pakkuma nädalakooliteenust
- Renoveeriti Tõstamaa joogiveesüsteem
- Renoveeriti Tõhela biopuhasti
- Valmis valla soojamajanduse arengukava
- Suleti Tõstamaa prügila, võeti kasutusele praegune jäätmeveosüsteem

2003

- Ehitati kõnnitee bussijaam-kool
- Tõstamaa katlamaja renoveeriti ja viidi üle hakkepui-du küttele
- Mõisas remonditi I korrus ja võeti kasutusele kelder
- Rajati jäätmepunkt
- Tõhela küla valiti Pärnumaa aasta külaks
- Renoveeriti hooldekodu köögiosa
- Remonditi lasteaia katused ja köögiosa
- Tõstamaale ehitati laste mänguväljak
- Taltsi talu tunnistati riigi parimaks metsandustaluks
- Korrastati Värati, Tõhela, Pootsi pumbajaamad
- Tõstamaal toimusid Pärnumaa suvemängud

2004

- Lõpetati Tõstamaa kooli remont
- Pärnumaa aasta külaks valiti Seliste
- Tõhelas valmis laste mänguväljak
- Tehti Seliste kiriku siseremont
- Korrastati Kastna kiriku katused
- Rahvamaja ehitati jõusaal
- Pootsi rajati internetipunkt, alustati Pootsi soparallide-ga

2005

- Tõhela külavahele paigaldati mustkate
- Tõstamaa vald tunnistati Pärnumaa koolitussõbraliku-maks omavalitsuseks ja kodanikuühiskonna arendamise aasta tegijaks
- Volikogu esimeheks valiti Heino Tamm ja vallavane-maks Toomas Rõhu
- Korrastati Värati, Tõhela, Pootsi pumbajaamad
- Renoveeriti Manija sadamakuur ja muretseti traktor

2006

- Korrastati Tõstamaa veetrass ja Tõhela kanalisatsioo-nitrass
- Tõstamaa mõisa rajati muuseum

- Ilmus raamatud Tõstamaa vaatamisväärsused, Omar Volmeri „Tõstamaa kihelkonna ajalugu XIII-XX saj.“ ja Vaike Hangu „Häidaste küla“
- Ehitati Tõhela laululava
- Valmis uus Munalaiu sadamahoone
- Taasavati Tõstamaa rauakauplus
- Manija sadamasse paigaldati paadikai

2007

- Kapitaalselt remonditi üks lasteaiarühm
- Kaua tühjana seisnud Seliste meierei võeti taaskasutu-sele
- Liina Laasma püstitas Eesti B-vanuseklassi odaviske-rekordi
- Remonditi rahvamaja riietus- ja kohvikuruumid
- Renoveeriti Kastna paadisadam-külakeskus
- Tõstamaale paigaldati ilmajaam
- Valmis tankla uus teenindushoone

2008

- Rekonstrueeriti Ehitajate tee ja sellega suunati liiklus koolist mööda
- Korrastati valla puhkekohad Lindil, Tõstamaal, Kast-nas, Ermistus ja Tõhelas, paigaldati vaatetornide ja uju-misplatvormid
- Kapitaalselt remonditi üks lasteaiarühm
- Korraldati viie valla ühine jäätmeveokonkurss
- Manijaga ühendusepidamiseks soetati hõljuk, Manijal valmis praamikai
- Kehtestati valla üldplaneering
- RMK teostas Pootsi-Seliste piirkonnas metsateede ja kraavide uuendamisprojekti
- Tõstamaa kirik sai uue katuse
- Tõhelas renoveeriti külabuss
- T69 tunnistati eesti parimaks tudengibändiks
- Valmis Vaike Hangu raamat „Männikuste küla“
- Seliste kirikusse paigaldati kujusein
- Tõstamaal toimusid Pärnumaa suvemängud
- Andres Kalbach valiti Eesti parimaks noortalunikuks

2009

- Manijaga ühendusepidamiseks ehitati uus liinipaata Mann
- Valmisid Tõstamaa hooldekodu ja meierei ehituspro-jektid
- Uuendati Tõstamaa jäätmejaam
- Marvin Mitt tunnistati parimaks Pärnumaa noorkitta-ristiks
- Tõhela külaselt alustas meierei ümberehitust päevakes-kuseks, valmis saun
- Liina Laasma võidutses olümpiapäevadel Helsingis, gümnaasiaadil Kataris ja püstitas mitu Eesti U18 noortere-kordit odaviskes
- Värati selts andis välja Värati kokaraamat
- Aro Kütt sai C.R.Jakobsoni noortaluniku preemia
- Liina Laasma tunnistati Pärnumaa parimaks noor-sportlaseks, Jaan Tamm parimaks noortetreeneriks
- Volikogu esimeheks valiti Janek Jaansoo ja vallavane-maks Toomas Rõhu

2010

- Avati Tõstamaa noortekeskus
- Avati käsitöökeskus
- Renoveeriti rahvamaja kultuuri- ja spordisaal
- Kaitseliidu Riigikaitsepäev Tõstamaal, korraldati näi-dislahing ja avati mälestuskivi kolonel Lauritsale
- Tõstamaa vald tuli Rannamängude võitjaks
- Teostati Tõstamaa mõisapargi korrastusprojekt

2011

- Liina Laasma tuli Euroopa juunioride meistriks odavis-kes, treener Jaan Tamm valiti Eesti parimaks noortetreer-neriks
- Esmakordselt toimus Lao sadamas RäimeWest, mis tunnistati Pärnumaa kodanikuühiskonna aasta teoks.
- Tõstamaa mõisas etendus Gerda Kordemetsa „Pruuti-de kool“ Tõstamaa ajaloo ainetel, mis tunnistati Eest Kul-tuurkapitali preemia vääriliseks
- Avati Cotze söögimaja
- Rekonstrueeriti Tõstamaa kütte- ja joogiveesüsteem, lahti saadi väävelvesinikust vees
- Tõstamaa tervisekeskus arvati presidendi poolt Eesti 24 parema sekka
- Esimese kortermajana vallas renoveeriti Nooruse 6
- Tõhela farmid rekonstrueerisid 230 pealise farmi ja lüpsiplatsi
- Toomas Mitt Eesti Aasta Õpetaja
- Rekonstrueeriti Lao sadam
- Maria talus ehitati uued puhkemajad, peokeskus ja spordiväljakud
- Valdade ühisprojekti raames valmis ka Tõstamaal korvpalli välisväljak

TOIMETUS

Toimetaja Ülle Tamm tel 505 5340, küljendaja Pille Paalam. Internet: www.tostamaa.ee
Saatke meile oma jutte ja fotosid aadressil leht@tostamaa.ee

Levi: Tõstamaa PMÜ kauplus, Teeristi pood, Seliste Jaani pood, Pootsi pood, Tõhela pood, Tõsta-maa bensiinjaam.
Trükikoda Hansaprint. Tiraaž: 500 tk